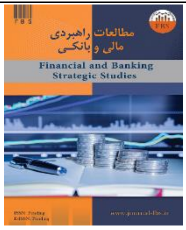
Financial and Banking Strategic Studies

www.journal-fbs.ir

Fin. Bank. Stra. Stud. Vol. 1, No. 1 (2023) 41–55.

Paper Type: Original Article

The Effect of Readability of Banks' Financial Reports on Audit Fees

Hamed Arad*

Department of Accounting, Lahijan Branch, Islamic Azad University, Lahijan, Iran.; hamedarad.edu@gmail.com.

Citation:

Arad, H. (2023). The effect of readability of banks' financial reports on audit fees. *Financial and banking strategic studies*, *1*(1), 41-55.

Received: 12/03/2023 Reviewed: 14/04/2023 Revised: 22/05/2023 Accepted: 28/05/2023

Abstract

Accounting disclosure is made through the publication of annual financial reports of companies. The disclosed information should have appropriate features that facilitate understanding for user groups. On the other hand, the credibility of financial reports is created by hiring independent auditors, which creates significant audit costs to achieve this credibility. The readability of financial reports is one of the issues that affects the auditor's credit performance and audit costs. It seems that complex annual financial reports, which are less readable, increase the amount of tests required by auditors, and unlike financial reports with high readability, the auditor's proof tests reduce the time and cost of processing. . The aim of the present study is to evaluate the effect of the readability of the financial reports of banks admitted to the Tehran Stock Exchange on the audit fee during the years 2005 to 2021. For this purpose, 10 accepted banks were examined during these years with the unbalanced panel method. To measure the readability of financial reports, three indicators of fog, flash and report length were used. The results of the research indicate that the readability of financial reports has an effect on the audit fee, but the first audit does not strengthen the intensity of this relationship. Also, the results showed that the tenure of auditors plays a moderating role for the relationship between readability and audit fees.

Keywords: Readability of financial statements, Audit fee, FOG index, Flesch index, Length of financial statements.

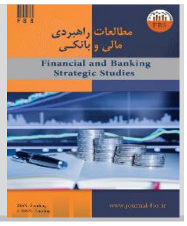
Corresponding Author: hamedarad.edu@gmail.com

Financial and Banking Strategic Studies

مطالعات راهبردی مالی و بانکی

دوره ۱، شماره (۱)، (۱۴۰۲)، ۵۵-۴۱

www.journal-fbs.ir

نوع مقاله: پژوهشی

خوانایی گزارش‌های مالی بانک ها و حق‌الزحمه حسابرسی: شواهدی از ایران

حامد آراد*

گروه حسابداری، واحد لاهیجان، دانشگاه آزاد اسلامی، لاهیجان، ایران.

چکیده

افشای حسابداری از طریق انتشار گزارش‌های مالی سالانه شرکت‌ها صورت می‌گیرد. اطلاعات افشاشده باید دارای ویژگی‌های مناسبی باشد که قابلیت درک برای گروه‌های استفاده‌کننده را تسهیل نماید. از طرفی اعتبار گزارش‌های مالی با استخدام حسابرسان مستقل ایجاد می‌شود که هزینه‌های حسابرسی قابل‌توجهی را برای دستیابی به این اعتبار ایجاد می‌کند. خوانایی گزارش‌های مالی یکی از مسایلی است که بر عملکرد اعتباردهی حسابرس و هزینه‌های حسابرسی اثرگذار است. به نظر می‌رسد، گزارش‌های مالی سالانه پیچیده که خوانایی کم‌تری دارند، باعث افزایش میزان آزمون‌های موردنظر حسابرسان شوند و برعکس گزارش‌های مالی با خوانایی بالا، آزمون‌های اثباتی حسابرس، زمان و هزینه رسیدگی را کاهش دهند. هدف از بررسی پژوهش حاضر ارزیابی اثر خوانایی گزارش‌های مالی بانک‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران بر حق‌الزحمه حسابرسی طی سال‌های ۱۳۸۳ تا ۱۴۰۰ است. برای این منظور ۱۰ بانک پذیرفته‌شده طی این سال‌ها با روش پنل نامتوازن موردبررسی قرار گرفتند. برای سنجش خوانایی گزارش‌های مالی از سه شاخص فاگ، فلش و طول گزارش استفاده شد. نتایج پژوهش حاکی از آن است که خوانایی گزارش‌های مالی بر حق‌الزحمه حسابرسی اثر دارد، اما حسابرسی نخستین شدت این ارتباط را تقویت نمی‌کند. هم‌چنین نتایج نشان داد که دوره تصدی حسابرسان نقش تعدیل‌گر برای ارتباط خوانایی و حق‌الزحمه‌های حسابرسی ایفا می‌کند.

کلیدواژه‌ها: قابلیت خوانایی گزارش‌های مالی، حق‌الزحمه حسابرسی، شاخص فاگ، شاخص فلش، طول گزارش‌ها.

۱- مقدمه

شرکت‌ها به دو صورت اطلاعات مربوط به عملیات کسب‌وکار خود را ارایه می‌کنند. نخست از طریق ارقام افشاشده در متن صورت‌های مالی و در وهله دوم از طریق افشاهای جانبی [1]. مادمی‌که اثربخشی افشای اطلاعات در صورت‌های مالی با هدف ارایه تصویری جامع از شرکت در هاله‌ای از ابهام است، بی‌شک افشاهای جانبی می‌تواند کمک شایانی در دستیابی به هدف مذکور و هم‌چنین ارزیابی و وزن‌دهی به محتوای اطلاعاتی صورت‌های مالی نماید [2]. نهادهای قانون‌گذار به کیفیت افشای اطلاعات جانبی توجه و بر استفاده از زبانی ساده جهت سهولت در درک و خوانایی گزارش‌های مالی تاکید داشته‌اند. منطق استدلال آن‌ها این است که گزارش‌هایی که خوانایی آن‌ها دشوار است، منجر به افزایش هزینه پردازش اطلاعاتی استفاده‌کننده شده و مانع از استخراج اطلاعات مهم و استنباط صحیح می‌شود [3]. پژوهش‌های گذشته نشان داده است که شرکت‌ها به‌واسطه صدور گزارش‌های سالانه‌ای که خوانایی پایینی دارد، پیامدهای اقتصادی مهمی را متحمل شده‌اند. برای مثال شرکت‌هایی که گزارش‌های کم‌تر خوانا دارند، نقدشوندگی پایین‌تر سهام [4]، [5] ، نوسان بیش‌تر بازده [6]، سقوط بیش‌تر قیمت سهام [7]، پیش‌بینی‌های بالاتر سود [8]، نرخ بالاتر بهره و قوانین سخت‌گیرانه‌تر در تسهیلات [9] و رتبه‌بندی اعتباری کم‌تر مطلوبی را در مقایسه با سایر شرکت‌ها [10] تجربه می‌کنند. می‌توان به این صورت استدلال نمود که ذینفعان مختلف شرکت به خوانایی گزارش‌های مالی سالانه واکنش نشان می‌دهند [2].

* نویسنده مسئول

hamedarad.edu@gmail.com

علاوه بر این، در برنامه‌ریزی حسابرسی نیز حسابرسان برای ارزیابی بهتر ریسک حسابرسی، به تحلیل منابع اطلاعاتی متعدد ازجمله گزارش‌های مالی سالانه صاحب‌کار می‌پردازند. افشاهای جانبی نامشخص، به‌خودی‌خود مانع از استخراج اطلاعات معنادار از گزارش‌های مالی سالانه‌ای می‌شود که حسابرسان براساس آن تصمیم می‌گیرند. از طرفی گزارش‌های مالی سالانه مبهم و غیرواضح، ممکن است بازتابی از ابهام تصمیم‌های مدیران برای پنهان کردن اخبارِ نامطلوب باشد [11]. این مهم باعث نگرانی حسابرسان در ارتباط با رفتارهای انحرافی فرصت‌طلبانه مدیر با بهره‌گیری از گزارش‌های مالی سالانه‌ی غیرواضح شده است. البته باید در نظر داشت که گاهی شرکت‌ها نمی‌توانند مانع از دشواری خوانش گزارش‌های مالی سالانه شوند. این امر به خاطر پیچیدگی ساختار و محیط کسب‌وکار آن‌ها است [2]. موضوعی که بانک‌ها و نهادهای مالی و سرمایه‌گذاری از آن مستثنی نیستند. سیمونیک [12] بر این باور است که حق‌الزحمه حسابرسی، هزینه‌های منابع سرمایه‌گذاری شده در حسابرسی و زیان آتی مورد انتظار حاصل از ناتوانی یا شکست حسابرسی را شامل می‌شود. بر این اساس آن دسته از حسابرسانی که به حسابرسی شرکت‌هایی با گزارش‌های کم‌تر خوانا می‌پردازند، احتمالا تلاش بیش‌تری برای کاهش چنین ریسک بالای حسابرسی (ریسک خوانش دشوار گزارش‌های مالی) صرف می‌کنند که این امر باعث ایجاد حق‌الزحمه حسابرسی بالاتر نیز می‌شود.

نتایج بررسی چو و همکاران [2] نشان می‌دهد که حسابرسان از شرکت‌هایی با گزارش‌های مالی کم‌تر خوانا، حق‌الزحمه حسابرسی بالاتری دریافت می‌کنند، زیرا زمان بیش‌تری را برای حسابرسی صرف می‌کنند. اگرچه هیچ ارتباط تجربی میان نرخ حق‌الزحمه ساعتی و خوانایی گزارش‌های مالی مشاهده نشده است. نتایج پژوهش‌ها نشان داده که ارتباط میان خوانایی و قیمت‌گذاری حسابرسی در حسابرسی نخستین، زمانی که هزینه‌های پردازش به بالاترین نرخِ خود می‌رسد، بیش‌تر از بقیه زمان‌ها است. هم‌چنین این الگو با افزایش حق تصدی حسابرس از میان می‌رود [2]، زیرا حضور مستمر حسابرس، زمینه شناخت با سبک گزارشگری صاحب‌کار و آشنایی با رویه‌های صنعت را بیش‌تر می‌کند. درنتیجه حسابرس در موارد تصدی‌گری بالاتر، زمان کم‌تری را صرف شناخت زمینه‌ای می‌کند و مدیریت ریسک بهتری دارد.

این مطالعه به چندین طریق می‌تواند منجر به دانش‌افزایی در ادبیات حسابداری و حسابرسی شود: نخست، با ارایه شواهدی مبنی بر این‌که حسابرسان، خوانایی گزارش‌های مالی سالانه را در تصمیم‌گیری‌های مربوط به قیمت‌گذاری حسابرسی خود لحاظ می‌کنند؛ به ادبیات مربوط به قیمت‌گذاری حسابرسی کمک می‌کند. نتایج بررسی‌ها نشان می‌دهد که ملاحظات حسابرسان در تصمیم‌گیری‌های مربوط به قیمت‌گذاری، نگاهی جامع است و حتی عوامل غیر کمی نظیر خوانایی می‌تواند در آن گنجانده شود. دوم این‌که، ازآن‌جایی‌که گزارشگری مالی بانک‌ها از پیچیدگی‌های خاصی برخوردار است (همانند وجود ساختار متفاوت مالی بانک‌ها، ریسک‌های خاص همچون ریسک اعتبار و مشتری و وجود حجم بالایی از مطالبات معوق در حساب‌های دارایی که ممکن است فرآیند افشا را از متن صورت‌های مالی به یادداشت‌های توضیحی منتقل کند)، موضوع خوانایی می‌تواند مساله‌ای مهم در این صنعت محسوب شود؛ بنابراین، حسابرسان در نحوه ارائه خدمات خود به این دسته از صاحب‌کاران، احتمالا با دقت بالاتری عمل می‌کنند. سوم، پژوهش حاضر یکی از معدود بررسی‌های داخلی است که به‌طور واضح تلاش داشته تا نقش تلاش‌های حسابرسی را از موضوع صرف حق‌الزحمه حسابرسی در فرآیند قیمت‌گذاری متمایز کند و دیگر آن‌که با در نظر گرفتن اهمیت این موضوع و با توجه به این‌که تاکنون در پژوهش‌های داخلی به ارتباط بین خوانایی گزارش‌های مالی و قیمت‌گذاری حسابرس توجه درخوری نشده است، پژوهش حاضر به دنبال پاسخگویی به این پرسش است که آیا بین خوانایی گزارش‌های سالانه و قیمت‌گذاری خدمات حسابرسی در بانک‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران ارتباط معناداری وجود دارد؟ علاوه بر این آیا حسابرسی اولیه و دوره تصدی حسابرسان بر ارتباط میان خوانایی گزارش‌های سالانه و قیمت‌گذاری حسابرسی اثرگذار است؟

در بخش‌های بعدی مقاله به ترتیب به تشریح مبانی نظری در زمینه خوانایی و حق‌الزحمه حسابرسی پرداخته شده است، پس از ارایه نمونه‌ای از پژوهش‌های پیشین، به روش‌شناسی اشاره و درنهایت پس از تشریح آزمون‌ها، نتیجه‌گیری و پیشنهادهای پژوهش ارایه شده است.

۲- مبانی نظری

ارقام مندرج در گزارش‌های مالی آن‌قدر کوتاه و فشرده هستند که نمی‌توانند تصویری جامع از عملیات یک شرکت ارایه دهند. براین اساس، گزارش‌های جانبی (مقصود افشاهای جانبی در یادداشت‌های پیوست صورت‌های مالی) به‌عنوان ابزار با اهمیتی برای شرکت‌ها در ارتباط

آزاد / مطالعات راهبردی مالی و بانکی، دوره ۱، شماره ۱، بهار ۱۴۰۲، صفحه: ۵۵-۴۱

با ذینفعان مطرح شده است [13]، [14]. قانون‌گذاران و استفاده‌کنندگان اطلاعات شرکت، محتوایی می‌خواهند که به‌آسانی خوانا باشد. به این دلیل که استفاده‌کننده‌گان از آن می‌توانند بدون هزینه‌های گزاف، اسناد را به شیوه‌ای اثربخش بررسی نمایند. مادمی‌که در خصوص چرایی و علت بدتر شدن خوانایی گزارش‌ها مباحثی وجود دارد، تحقیقات دانشگاهی به بررسی پیامدهای خوانایی ضعیف گزارش‌ها و افشاهای جانبی برای خوانندگان گزارش‌های مالی پرداخته‌اند. در واقع سبک نوشتاری که خواندن آن دشوار است به‌خودی‌خود مانع از یافتن و پردازش کامل اطلاعات مرتبط در گزارش‌های جانبی می‌شود که افراد بر اساس آن تصمیم‌گیری کرده و ریسک قابل‌ملاحظه‌ای برای استفاده‌کنندگان اطلاعات تحمیل می‌کند.

پژوهش‌های پیشین به شناسایی پیامدهایی پرداخته‌اند که شرکت‌های با گزارش‌های کم‌تر خوانا، تحمل می‌کنند. برای مثال سرمایه‌گذاران انفرادی تمایل کم‌تری به نگهداری یا معامله سهام شرکت‌های با گزارش‌های مالی سالانه کم‌تر خوانا، دارند [4]، [5]. حتی استفاده‌کنندگانی حرفه‌ای‌تر مثل تحلیل‌گران مالی، پیش‌بینی‌های کم‌تر دقیق و پراکنده‌تری از سود را برای شرکت‌هایی با گزارش‌های کم‌تر خوانا نسبت به شرکت‌هایی با گزارش‌های بیش‌تر خوانا منتشر می‌کنند [6]، [8]. بانک‌ها نیز از شرکت‌هایی با گزارش‌های کم‌تر خوانا، هزینه استقراض بالاتری مطالبه و مفاد قرارداد وام سخت‌گیرانه‌تری (کاهش سررسید وام و افزایش احتمال ضوابط و شرایط وثیقه) را تعیین می‌کنند [9]. موسسات رتبه‌بندی اعتباری نیز برای شرکت‌هایی که گزارش‌های مالی سالانه آن‌ها کم‌تر خوانا است، رتبه‌بندی کم‌تر مطلوبی از اوراق بهادار عرضه می‌کنند که این به‌خودی‌خود باعث می‌شود سرمایه‌گذاران انتظار نرخ بازده بالاتری را از این شرکت‌ها داشته باشند [10]. صرف‌نظر از پیچیدگی و قابلیت دسترسی به مدیران شرکت‌ها، بیش‌تر استفاده‌کنندگان گزارش‌های شرکت؛ در هنگام تصمیم‌گیری، خوانایی اسناد و گزارش‌های مالی را لحاظ می‌کنند [2]. با این‌وجود، اهمیت خوانایی گزارش‌های مالی سالانه برای حسابرسان، در هاله‌ای از ابهام قرار دارد. به‌خصوص در موارد رسیدگی به صاحب‌کارانی که در صنایعی خاص مثل بانک‌ها، بیمه‌ها و لیزینگ‌ها درگیر هستند.

۲-۱- گزارش‌های مالی سالانه و رویه‌های حسابرسی

درک حسابرسان از کسب‌وکار صاحب‌کار، مبنایی برای ارزیابی ریسک حسابرسی است. چنین درکی بر تصمیم‌های مرتبط با قیمت‌گذاری حسابرسی، برنامه‌ریزی حسابرسی و کلیت رویه‌ها و رویکرد منتخب حسابرسی اثرگذار است. پیچیدگی روزافزون ساختار کسب‌وکار و تغییرات شدید در این محیط، ضرورت شناخت عمیق از صاحب‌کاران و محیط آنان را در شناسایی ریسک حسابرسی افزایش داده است. زمانی‌که ریسک تحریف در سطح بالا باشد، تلاش‌های حسابرسی نیز افزایش می‌یابد [15]. از دید حسابرسی، گزارش‌های سالانه به‌عنوان منبع اصلی اطلاعات جهت ارزیابی ریسک حسابرسی به کار می‌رود. در بسیاری از کشورها مانند آمریکا، انگلستان و استرالیا حسابرسان ملزم هستند تا برای بررسی این‌که آیا توصیف گزارش‌های سالانه با صورت‌های مالی همسانی دارد یا خیر، گزارش‌های سالانه را بررسی کنند. استانداردهای حسابرسی کشور ایران نیز که با استانداردهای بین‌المللی حسابرسی انطباق دارد از رویکرد حسابرسی معاملاتی به رویکرد حسابرسی مبتنی بر ریسک تغییر پیدا کرده است. پژوهش یانگ و همکاران [16] ارتباط مثبتی میان حق‌الزحمه حسابرسی و فراوانی واژه ریسک در گزارش‌های سالانه را نشان داد. پژوهش آن‌ها حاکی از این است که حسابرسان برای شناسایی ریسک حسابرسی و تصمیم قیمت‌گذاری، گزارش‌های سالانه را از نظر خوانایی بررسی می‌کنند. پژوهش آبرناتی و همکاران [17] نیز نشان داد که حسابرسان در ارزیابی ریسک به گزارش‌های سالانه مراجعه می‌کنند. نتایج پژوهش پوردا و اسکیلکورن [18] نیز سودمندی گزارش‌های سالانه در ارزیابی ریسک حسابرسی را تایید کرده و نشان می‌دهند که تجزیه‌وتحلیل واژگان در گزارش‌های سالانه شرکت، یا سبک نگارش یادداشت‌ها و محتوای افشا، می‌تواند عامل ریسک رسیدگی را تعیین کند.

۲-۲- خوانایی گزارش سالانه و حق‌الزحمه‌های حسابرسی

حسابرسان با اطلاعات موجود از صاحب‌کار به برآورد ریسک حسابرسی، برنامه‌ریزی رویه‌های رسیدگی و تعیین حق‌الزحمه می‌پردازند [3]–[5]، [9]، [10]، [11]، [19]، [20] که در این میان، موضوع خوانایی نیز بر تلاش‌های حسابرسی در جهت ارزیابی صورت‌های مالی اثرگذار خواهد بود. در واقع خوانایی پایین، قابلیت درک حسابرسان از گزارش‌های سالانه را محدود می‌کند. این امر می‌تواند باعث شود که آن‌ها موضوع مهمی را در برنامه‌ریزی حسابرسی و روند کارشان از دست دهند. بر این اساس حسابرسان ریسک عدم کشف بالاتری (و به دنبال آن ریسک حسابرسی بالاتر) را به شرکت‌های با خوانایی پایین گزارش‌های مالی نسبت می‌دهند.

علاوه بر ریسک عدم کشف، باید توجه داشت که خوانایی پایین گزارش‌های سالانه را می‌توان به محیط پیچیده کسب‌وکار و یا رفتار فرصت‌طلبانه مدیران نیز نسبت داد [2]. ساختار پیچیده‌تر تجاری و محیط مرتبط منجر به‌دشواری بیش‌تر تهیه گزارش‌های خوانا می‌شود [21]. پیچیدگی و طول گزارش‌های مالی را می‌توان به‌عنوان بازتابی از پیچیدگی کسب‌وکار تشخیص داد [22]؛ بنابراین، خوانایی پایینی که پیچیده بودن محرک آن است، می‌تواند بر ریسک ذاتی بالای حسابرسی اثر داشته و درنهایت بر ارزیابی ریسک حسابرسی صاحب‌کار نیز اثرگذار باشند. هم‌چنین این احتمال وجود دارد که مدیران فرصت‌طلب، گزارش‌های سالانه را مبهم جلوه دهند. اگرچه حسابرسان تشویق می‌شوند تا شایستگی مدیران را در تصمیم‌های مرتبط با برنامه‌ریزی حسابرسی لحاظ کنند، اما آن‌ها اختصاص منابع را برای کاهش ریسک کنترل ناشی از فرصت‌طلبی مدیر و یا مطالبه صرف حق‌الزحمه را نیز لحاظ می‌نمایند [25]-[23]. بر این‌اساس با توجه به این‌که خوانایی پایین گزارش‌های سالانه ناشی از اقدامات فرصت‌طلبانه مدیران، ریسک کنترل را افزایش می‌دهد؛ بنابراین، بر تصمیم‌های مرتبط با قیمت‌گذاری حسابرسی اثر می‌گذارد [2]. به عبارتی این ضعف‌ها می‌تواند در کنترل‌های ضعیف شرکت ردیابی شود و درنتیجه به دلیل اثرگذاری مستقیم بر خطر عدم کشف، حسابرسان برای جبران این نقص مجبور هستند تا میزان آزمون‌های اثباتی را افزایش دهند و درنتیجه حجم شواهد زیربنایی جهت صدور نظر حرفه‌ای نیز افزایش می‌یابد که احتمالا بر بودجه حسابرسی اثر داشته و منجر به افزایش بهای خدمات قابل ارایه خواهد شد.

در واقع خوانایی گزارش سالانه با اجزای کلی ریسک حسابرسی ارتباط دارد و آن دسته از شرکت‌هایی که گزارش‌های مالی سالانه کم‌تر خوانا دارند، ریسک حسابرسی بالایی نیز خواهند داشت [2]. حسابرسان ممکن است در روند حسابرسی برای شرکت‌هایی با خوانایی پایین‌تر، به‌منظور کم کردن ریسک حسابرسی و یا تعیین صرف حق‌الزحمه تحمل ریسک بالای حسابرسی، منابع بیش‌تری به روند حسابرسی خود اختصاص دهند. این امر، حق‌الزحمه حسابرسی را برای شرکت‌هایی با گزارش‌های سالانه‌ای که خوانایی آن پایین است، تحت‌تاثیر قرار می‌دهد.

۲-۳- خوانایی گزارش سالانه، حسابرسی نخستین و دوره تصدی حسابرس

حسابرسان به‌طورمعمول آگاهی خاصی از هر صاحب‌کار در آغاز ارایه خدمات ندارند [26]. در واقع در حسابرسی نخستین بخش زیادی از تلاش‌های حسابرسان در مرحله مقدماتی رسیدگی یعنی کسب شناخت از صنعت، محیط فعالیت صاحب‌کار و کنترل‌های داخلی صرف می‌شود. سبک نوشتاری نا آشنا همراه با عدم شناخت از صاحب‌کار، مانع از پردازش اطلاعات گزارش‌های کم‌تر خوانا توسط حسابرسان می‌شود [2]. ازآن‌جایی‌که به‌طورمعمول قراردادهای حسابرسی ممکن است تمدید شوند و تیم حسابرسی به رسیدگی همان صاحب‌کار در دوره‌های بعدی بپردازد، هم‌چنین نظر به این‌که اطلاعات ویژه هر صاحب‌کار از طریق منابع مختلف اطلاعاتی توسط حسابرسان گردآوری‌شده و حسابرسان با سبک نوشتاری صاحب‌کاران به‌واسطه تکرار رسیدگی‌ها آشنا هستند [29]-[27]، این احتمال قوی برقرار است که تیم رسیدگی در زمان ناخوانایی گزارش‌های مالی؛ تحت‌فشار صاحب‌کار قرار گیرند؛ اما پژوهش آبرناتی و همکاران [17] نشان داد که صاحب‌کارانی با صورت‌های مالی ناخوانا، انگیزه‌های بیش‌تری برای کنار گذاشتن تیم حسابرسی و تغییر حسابرس از خود نشان می‌دهند. انباشت اطلاعات می‌تواند مکمل عدم شفافیت اطلاعاتی موجود در گزارش‌های سالانه شود. موضوعی که برحسب تجربه حسابرس درک شده است، حتی زمانی که این گزارش‌ها کم‌تر خوانا باشند، می‌تواند شناخت حسابرسان از گزارش‌های سالانه را بهبود دهد. شرکت‌هایی که گزارش‌های مالی خوانا و قابل‌فهم‌تری دارند، تغییر حسابرس کم‌تری نیز دارند. ازاین‌رو انتظار بر این است که ارتباط میان خوانایی گزارش‌های مالی سالانه و حق‌الزحمه حسابرسی با افزایش دوره تصدی حسابرس، ضعیف‌تر شود.

۳- پیشینه تجربی

واکاوی پیشینه تجربی در ایران و خارج از ایران نشان می‌دهد که مساله کیفیت در ارایه گزارش‌های مالی و افشاهای جانبی به مقوله‌ای حساس تبدیل شده است. خوانایی زمینه درک بهتر اطلاعات افشاشده را فراهم می‌کند و با در نظر داشتن صورت‌های مالی با مقاصد عام، این موضوع نیز به مساله‌ای حیاتی‌تر تبدیل شده است. بانک‌ها به‌عنوان سازوکار کنترل بازار پول در ایران بخش بااهمیتی از مشارکت سرمایه‌گذاران را در اختیار دارند. مساله خوانایی گزارش‌های مالی پس از الزامات بانک مرکزی در راستای همگرایی گزارش‌های مالی و حرکت به سمت الزامات گزارشگری مالی بین‌المللی از اهمیت بیش‌تری برخوردار شده است. موضوع خوانایی گزارش‌های مالی مدت‌زمان طولانی نیست که در پژوهش‌های تجربی موردنظر قرار گرفته است و در عمل پژوهشی به‌طور مستقل مقوله خوانایی گزارش‌های مالی

بانک‌ها را هدف قرار نداده است، با این‌حال بسیاری از پژوهش‌ها که در ادامه به آن اشاره شده است، موضوع خوانایی گزارش‌های مالی را بر کیفیت اطلاعات و پیامدهای جنبی آن مورد ارزیابی قرار داده‌اند.

۳-۱- پیشینه خارجی

بلانکو و دهول [31] واکنش حسابرسان به خوانایی پایین گزارش‌های مالی را در ایالات‌متحده موردبررسی قرار دادند. نتایج آن‌ها نشان داد که گزارش‌های مالی با خوانایی پایین باهدف کاهش سطح ریسک درک شده در خصوص تحریف صورت‌های مالی، منجر به افزایش تلاش‌های حسابرسان می‌گردد. نتایج آن‌ها نشان داد که هرقدر سطح خوانایی گزارش‌های مالی کم‌تر باشد، تاخیر گزارش‌های حسابرس بیش‌تر و هم‌چنین حق‌الزحمه‌های حسابرسی نیز افزایش خواهد یافت؛ زیرا تلاش‌های حسابرسی در چنین شرایطی بیش‌تر می‌شود. هم‌چنین نتایج بررسی آن‌ها نشان داد که در صورت خوانایی پایین، احتمال استفاده حسابرسان از بندهای توضیحی در گزارش‌های مقبول با بند تاکید بر مطلب خاص افزایش می‌یابد. نتایج پژوهش [2] نشان داد که بین خوانایی گزارش‌های سالانه و هزینه‌های حسابرسی ارتباط معکوس و معناداری وجود داشته و هرچه خوانایی گزارش‌های سالانه بیش‌تر باشد هزینه‌های حسابرسی (ساعات کار حسابرسی، حق‌الزحمه حسابرسی) کم‌تر خواهند بود. هم‌چنین بررسی آن‌ها نشان داد که در حسابرسی نخستین، شدت این ارتباط تقویت می‌شود و دوره تصدی حسابرسی نیز زمینه تعدیل ارتباط خوانایی و قیمت‌گذاری حسابرسی را فراهم می‌کند. ژو و همکاران [31] اثر خوانایی گزارشگری مالی را بر حق‌الزحمه حسابرسی در ایالات‌متحده امریکا مورد بررسی قرار دادند. نتایج بررسی آن‌ها نشان داد که ضعف در خوانایی گزارش‌های مالی با افزایش در هزینه‌های تحمل شده توسط حسابرس ارتباط دارد و افزایش خوانایی گزارش‌های مالی، حق‌الزحمه‌های حسابرسی را افزایش می‌دهد. حسن و حبیب [32] خوانایی افشاها از طریق یادداشت‌های توضیحی صورت‌های‌مالی و نقدشوندگی و سیاست‌های پرداخت شرکت‌ها را در ایالات‌متحده موردبررسی قرار دادند. نتایج بررسی آن‌ها نشان داد که شرکت‌هایی که افشاهای با سطوح خوانایی پایین‌تری دارند، به‌صورت قابل‌ملاحظه‌ای نقدینگی بیش‌تری را نگه‌داری می‌کنند. هم‌چنین در شرایط وجود سازوکارهای راهبری شرکتی ضعیف، وجود محدودیت‌های مالی زیاد و ریسک تامین مالی بالا؛ این ارتباط قوی‌تر است. از طرفی نتایج آن‌ها نشان داد که شرکت‌های با درجه پایین‌تر خوانایی، سود سهام نقدی کم‌تری پرداخت می‌کنند و بازخرید سهام در مورد این شرکت‌ها کم‌تر است. صالحی و همکاران [33] واکنش حسابرسان به خوانایی یادداشت‌های توضیحی صورت‌های مالی را در قالب تاخیر گزارشگری حسابرس، حق‌الزحمه حسابرسی و اظهارنظر در مورد تداوم فعالیت صاحب‌کار طی سال‌های ۲۰۱۲ الی ۲۰۱۷ در بورس اوراق بهادار تهران مورد ارزیابی قرار دادند. نتایج به‌دست آمده نشان داد که بین تاخیر گزارش حسابرسی و خوانایی صورت‌های مالی ارتباط معنادار و مثبتی وجود دارد. ناخوانایی صورت‌های مالی با حق‌الزحمه حسابرسی ارتباط مثبت معنی‌دار دارد و هم‌چنین یک ارتباط منفی میان خوانایی و صدور بند تاکید بر مطلب خاص برقرار است.

۳-۲- پیشینه داخلی

رضایی پیته‌نوئی و صفری گرایلی [34] ارتباط خوانایی گزارش‌های مالی را بر احتمال صدور گزارشگری مالی متقلبانه بررسی نمودند. برای سنجش خوانایی گزارشگری مالی از دو شاخص فاگ و شاخص فلش و هم‌چنین از استاندارد حسابرسی شماره ۲۴۰ برای شناسایی علائم نشان‌دهنده احتمال وجود تحریف‌های ناشی از تقلب در صورت‌های مالی استفاده کردند. یافته‌های پژوهش نشان داد که خوانایی گزارشگری مالی احتمال وقوع تقلب حسابداری شرکت را کاهش می‌دهد. هم‌چنین نتایج آزمون تحلیل حساسیت نشان داد که استفاده از معیار جایگزین برای سنجش خوانایی گزارشگری مالی نیز تاثیری بر نتایج اصلی پژوهش ندارد و نتایج پژوهش از استحکام برخوردار است. صفری گرایلی و رضایی پیته‌نوئی [35] توانایی مدیریت و خوانایی گزارشگری مالی را مورد ارزیابی قرار دادند. نتایج نشان داد توانایی مدیریت موجب بهبود خوانایی گزارشگری مالی می‌شود. هم‌چنین در شرکت‌های بزرگ‌تر، رابطه بین توانایی مدیریت و خوانایی گزارشگری مالی قوی است. باقری ازغندی و همکاران [36] به بررسی خوانایی صورت‌های مالی و حساسیت سرمایه‌گذاران در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. نتایج حاصل از این پژوهش نشان داد که بین خوانایی صورت‌های مالی و حساسیت سرمایه‌گذاران رابطه معنادار و معکوسی برقرار است. عباس زاده و همکاران [37] عوامل موثر بر خوانایی گزارش حسابرس را مورد ارزیابی قرار دادند. نتایج نشان داد که سطح خوانایی گزارش‌های حسابرسی صادره طی دوره پژوهش با یکدیگر تفاوت دارد. هم‌چنین خوانایی گزارش‌های حسابرس تحت‌تاثیر ویژگی‌های حسابرس (موسسه و نویسنده‌ی گزارش) و ویژگی‌های شرکت مورد رسیدگی قرار می‌گیرد. داداشی و نوروزی [38] اثر میانجی خوانایی گزارشگری مالی بر رابطه بین مدیریت سود و هزینه سرمایه را موردبررسی قرار دادند. نتایج آن‌ها نشان داد بر اساس رویکرد فرصت‌طلبانه، شرکت‌های دارای مدیریت سود، اقدام به انتشار گزارش‌های مالی پیچیده‌تر با خوانایی کم‌تر

می‌کنند تا از این طریق، رفتار فرصت‌طلبانه مدیران را پنهان کنند و امکان شناسایی آن توسط سرمایه‌گذاران، تحلیل‌گران مالی و سایر نهادهای قانونی را کاهش دهند. از سوی دیگر، خوانایی کم‌تر گزارش‌های مالی و افشای پیچیده‌تر شرکت‌ها، سبب افزایش عدم‌تقارن اطلاعاتی و نقصان آگاهی سرمایه‌گذاران در مورد عملکرد آینده شرکت می‌گردد و موجب بازماندن توانایی سرمایه‌گذاران از تفسیر گزارش‌های مالی سالانه است. لذا، شرکت‌های با گزارش سالانه مبهم‌تر، نیازمند برآورد ریسک بالاتر بوده که درنهایت منجر به افزایش هزینه‌های سرمایه آن‌ها می‌شود. کاظمی‌علوم و همکاران [39] تاثیر خوانایی گزارشگری مالی را بر معیارهای ریسک پروژه حسابرسی مورد ارزیابی قرار دادند. نتایج بررسی آن‌ها نشان داد که شرکت‌هایی با خوانایی گزارشگری مالی کم‌تر، تاخیر گزارش حسابرسی طولانی‌تر، حق‌الزحمه‌های حسابرسی بیش‌تر و به‌احتمال بیش‌تری اظهارنظر درباره تداوم فعالیت دریافت کرده و در مقایسه با سایر شرکت‌ها تغییر حسابرس بیش‌تری نیز دارند. نتایج آن‌ها نشان داد که در شرکت‌هایی با خوانایی گزارشگری مالی کم‌تر، حسابرسان با ریسک حسابرسی بیش‌تری مواجه هستند و تلاش‌های حسابرسی برای جبران این ریسک باید بیش‌تر باشد.

۴- فرضیه‌های پژوهش

در راستای دستیابی به پرسش‌های پژوهش و براساس مبانی نظری، فرضیه‌های پژوهش حاضر به شرح زیر تدوین شده است:

فرضیه ۱- خوانایی گزارش‌های سالانه با قیمت‌گذاری خدمات حسابرسی ارتباط دارد.

فرضیه ۲- حسابرسی نخستین بر ارتباط میان خوانایی گزارش‌های سالانه و قیمت‌گذاری حسابرسی تاثیر دارد.

فرضیه ۳- تصدی حسابرس بر ارتباط میان خوانایی گزارش‌های سالانه و قیمت‌گذاری حسابرسی تاثیر دارد.

۵- روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر ازنظر هدف، کاربردی و ازنظر شیوه گردآوری داده‌ها و اجرا، تحقیقی توصیفی همبستگی با رویکرد پس‌رویدادی است که به بررسی ارتباط بین خوانایی گزارش‌های سالانه و قیمت‌گذاری خدمات حسابرسی در ۱۰ بانک پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می‌پردازد. جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه بانک‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق تهران است که نمونه ما بر اساس داده‌های در دسترس صورت‌های مالی حسابرسی شده بانک‌ها طی یک دوره ۱۸ ساله از ۱۳۸۳ الی ۱۴۰۰ استخراج‌شده (پنل نامتوازن) و پس از انجام محاسبات، از طریق نرم‌افزار اقتصادسنجی *Eviews* مورد تجزیه‌وتحلیل قرار گرفته است.

۵-۱- متغیرهای پژوهش

۵-۱-۱- خوانایی گزارش‌های مالی

به‌منظور سنجش خوانایی گزارش‌های سالانه (متغیر مستقل) از سه شاخص فلش [40]، فاگ، گانینگ [41] و هم‌چنین طول کلی گزارش‌های سالانه برای ارزیابی سهولت خوانایی استفاده شده است. جمله‌های کوتاه‌تر و کلمه‌های کوتاه‌تر به‌آسانی قابل‌خواندن هستند اما کلمه‌ها و متون طولانی، سرعت شناخت معنای کلمه را در ذهن انسان به تاخیر می‌اندازد و جمله‌های طولانی‌تر بر حافظه انسان اضافه‌بار تحمیل و بدین طریق بر هزینه پردازش اطلاعات در اسنادی که جمله‌ها و کلمه‌های طولانی دارند، می‌افزاید [42]. ازاین‌رو زبان شناسان به‌طورمعمول به سنجش خوانایی (براساس شاخص طول کلی گزارش‌های سالانه) در قالب تابعی از یک جمله (به عبارتی تعداد کلمات به ازای هر جمله) و طول کلمه (به عبارتی تعداد بخش‌های هر کلمه) می‌پردازند.

شاخص فلش (*Flesch*) به شرح **رابطه (۱)** محاسبه می‌شود.

$$Flesch = 206.835 - 84.6 * AWL - 1.015 * ASL. \quad (۱)$$

که در آن *AWL* (متوسط طول کلمه) با تقسیم تعداد بخش‌ها (سیلاب‌ها) بر تعداد لغات در متن سنجیده می‌شود و *ASL* (متوسط طول جمله) با تقسیم تعداد کلمات بر تعداد جملات در متن سنجیده شود. هرچقدر شاخص فلش بالاتر باشد خواندن گزارش سالانه آسان‌تر است و برعکس. امتیاز محاسبه‌شده فلش عددی بین ۹۰ الی ۱۰۰ سادگی بسیار زیاد متن، امتیاز ۸۰ تا ۹۰ متن ساده، امتیاز ۷۰ تا ۸۰ متن

آزاد / مطالعات راهبردی مالی و بانکی، دوره ۱، شماره ۱، بهار ۱۴۰۲، صفحه: ۵۵-۴۱

تا حدودی ساده، امتیاز ۶۰ تا ۷۰ متون معمولی، امتیاز ۵۰ تا ۶۰ متون با قدری دشواری، ۳۰ تا ۵۰ متون دشوار و امتیازهای کم‌تر از ۳۰ متون بسیار دشوار با درجه خوانایی بسیار کم را نشان می‌دهد.

شاخص گانین فاگ (Fog) به شرح **رابطه (۲)** محاسبه می‌شود.

$$Fog = (ASL + PCW) * 0.4. \quad (۲)$$

که در آن PCW نسبت کلمات پیچیده (کلماتی با سه بخش و یا بیش‌تر) در متن است. شاخص بالاتر **Fog** نشان‌دهنده آن است که خواندن گزارش سالانه دشوار است. کلمات تجاری و مالی که در گزارش‌های سالانه برای توصیف عملیات کسب‌وکار و موضوعات حسابداری استفاده می‌شوند به‌طورمعمول ماهیتی چندبخشی دارند. درصورتی‌که شاخص‌های محاسبه‌شده بالای ۱۸ باشند، متون غیرقابل درک و بسیار پیچیده، ۱۴ تا ۱۸ متون سخت، ۱۲ تا ۱۴ متون مناسب، ۱۰ تا ۱۲ متون قابل‌قبول و ۸ تا ۱۰ متون آسان است.

در ادبیات تجاری وجود واژگان چندبخشی مرسوم است و استفاده از سطح برش یا قطع کلمات، می‌تواند این دست از واژگان را به کلماتی دشوار با درک سخت تبدیل کند. به‌واسطه ویژگی‌های مختلف میان زبان انگلیسی و فارسی از بعد زبانی، به‌کارگیری شاخص‌های فلش و فاگ در گزارش‌های نوشته‌شده به زبان فارسی شاید مطلوب نباشد؛ اما منطقی که در پس ایجاد شاخص‌های خوانایی برای متن انگلیسی است، می‌تواند بر خوانایی متون غیر انگلیسی نیز کاربرد داشته باشد و در بسیاری از پژوهش‌های داخلی از این دو شاخص استفاده موثری شده است [36]–[34]، [39]. در سندی که جمله‌های کوتاه‌تر وجود دارد، کلمات قابل‌درک‌تر هستند. پس استدلال آن است که از این دو مقیاس می‌توان برای اسناد استفاده کرد.

در آخر، از طول اسناد به‌عنوان مقیاس دیگر برای خوانایی استفاده شده است. کمیسیون بورس اوراق بهادار امریکا اذعان داشته است که شرکت‌ها باید از انتشار اسناد طویل اجتناب کنند؛ زیرا ممکن است خوانندگان حین یافتن اطلاعات مرتبط در اسناد طولانی‌تر سردرگم شوند. قانون‌گذاران نیز از اسناد طولانی به‌عنوان نمونه‌هایی از افشای پیچیده و بد یاد کرده‌اند [43]. در پژوهش حاضر طول گزارش‌های سالانه براساس **رابطه (۳)** تعریف شده است.

$$Length = log(NWords. \quad (۳)$$

که در آن ($NWORDS$) تعداد کلمه‌ها در سند است. برعکس شاخص‌های فاگ و فلش، طول جمله تابع ویژگی‌های زبانی نیست. هرچقدر خواندن گزارش‌های سالانه آسان‌تر شود، فلش افزایش می‌یابد و طول گزارش‌ها و فاگ کاهش می‌یابند. برای آسان کردن تفسیر یافته‌ها فلش در منفی یک‌ضرب می‌شود. این باعث می‌شود هر سه مقیاس تفسیر یکسانی داشته باشند. مقدار بالاتر هر سه شاخص حاکی از خوانایی پایین‌تر است [2].

۲-۱-۵- حق‌الزحمه حسابرسی

حق‌الزحمه حسابرسی شامل مبالغ دریافتی حسابرسان در ازای ارایه خدمات حرفه‌ای به صاحب‌کار است. در این تحقیق از دو مقیاس به‌عنوان قیمت‌گذاری حسابرسی استفاده شده است. نخست لگاریتم طبیعی حق‌الزحمه‌های حسابرس است که از متن صورت‌های مالی بانک‌ها استخراج شده است. ملاک تسهیم نسبت حق‌الزحمه به تلاش‌های روزانه است. تصور بر این است که در صورت خوانایی گزارش‌های مالی، حسابرسان بازه زمانی کم‌تری را صرف رسیدگی‌های اثباتی نمایند که نسبت کارکرد، می‌تواند تا حدودی تلاش‌های حسابرس در برابر خوانایی را منعکس کند.

۵-۲- مدل تجربی پژوهش

به‌منظور آزمون ارتباط خوانایی گزارشگری مالی و قیمت‌گذاری حسابرسی (**فرضیه ۱**) مطابق پژوهش [2] از مدل رگرسیون خطی چندگانه طبق **رابطه (۴)** استفاده شده است:

$$\ln(Fee_{i,t} \text{ or } Fees\ per\ day_{i,t}) = \beta_0 + \beta_1 readability_{i,t-1} + \beta_2 SIZE_{i,t} + \beta_3 Leverage_{i,t} + \beta_4 Liquidity_{i,t} + \beta_5 ROA_{i,t} + \beta_6 Loss + \beta_7 INVERC_{i,t} + \beta_8 FrmOwn_{i,t} + \beta_9 Modified_{i,t} + \beta_{10} BIGN_{i,t} + \beta_{11} Tenure_{i,t} + \beta_{12} Init_aud_{i,t} + \beta_{13} BODIND_{i,t} + \beta_{14} BODsize_{i,t} + \varepsilon_{i,t}. \quad (۴)$$

لازم به ذکر است که در پژوهش حاضر خوانایی گزارشگری مالی متغیر مستقل است. برای سهولت تفسیر یافته‌ها، مطابق با پژوهش [2] مقدار بالاتر شاخص‌های موردنظر، گویای خوانایی پایین‌تر است. بر اساس مبانی نظری انتظار بر این است که ضریب *readability* منفی باشد که بیانگر آن است که حسابرس برای صورت‌های مالی با خوانایی بیش‌تر، حق‌الزحمه کم‌تری مطالبه می‌کند (و به صورت عکس).

به‌منظور آزمون **فرضیه ۲** پژوهش نیز از مدل رگرسیون خطی چندگانه طبق **رابطه (۵)** استفاده شده است.

$$\ln(Free_{i,t}\ \ or\ Fees\ per\ day_{i,t}) = \beta_0 + \beta_1 readability_{i,t-1} + \beta_2 Init_aud_{i,t} + \beta_3 readability * Init_aud_{i,t} + \beta_4 SIZE_{i,t} + \beta_5 Leverage_{i,t} + \beta_6 Liquidity_{i,t} + \beta_7 ROA_{i,t} + \beta_8 Loss_{i,t} + \beta_9 INVERC_{i,t} + \beta_{10} FrmOwn_{i,t} + \beta_{11} Modified_{i,t} + \beta_{12} BIGN_{i,t} + \beta_{13} Tenure_{i,t} + \beta_{14} BODIND_{i,t} + \beta_{15} BODsize_{i,t} + \varepsilon_{i,t}. \quad (۵)$$

با توجه به مبانی نظری، اگر از شرکت‌های کم‌تر خوانا، حق‌الزحمه حسابرسی بالاتری در حسابرسی اولیه نسبت به حسابرسی‌های بعدی مطالبه شود؛ ضریب *readability *Init_aud* باید منفی باشد.

درنهایت به‌منظور آزمون **فرضیه ۳** پژوهش نیز از مدل رگرسیون خطی چندگانه طبق **رابطه (٦)** استفاده شده است.

$$\ln(Free_{i,t}\ \ or\ Fees\ per\ day_{i,t}) = \beta_0 + \beta_1 readability_{i,t-1} + \beta_2 Tenure_{i,t} + \beta_3 readability * Tenure_{i,t} + \beta_4 SIZE_{i,t} + \beta_5 Leverage_{i,t} + \beta_6 Liquidity_{i,t} + \beta_7 ROA_{i,t} + \beta_8 Loss_{i,t} + \beta_9 INVERC_{i,t} + \beta_{10} FrmOwn_{i,t} + \beta_{11} Modified_{i,t} + \beta_{12} BIGN_{i,t} + \beta_{13} Init_aud_{i,t} + \beta_{14} BODIND_{i,t} + \beta_{15} BODsize_{i,t} + \varepsilon_{i,t}. \quad (۶)$$

اگر رابطه منفی میان قیمت‌گذاری حسابرسی و خوانایی، با افزایش تصدی حسابرس بیش‌تر شود، ضریب (B_3) یعنی *readability *Tenure* باید منفی باشد. متغیرهای استفاده شده در مدل‌های رگرسیونی بالا و نحوه اندازه‌گیری آن‌ها در **جدول ۱** درج شده است.

جدول ۱- متغیرهای موجود در مدل‌های پژوهش.
Table 1- Variables in the research models.

نام متغیر	نماد متغیر	نحوه اندازه‌گیری
حق‌الزحمه حسابرسی	Ln(Fees)	لگاریتم طبیعی حق‌الزحمه حسابرسی
خوانایی	Readability	سه مقیاس خوانایی شامل شاخص فلش (Flesch)، شاخص فاگ (Fog) و طول گزارش‌های سالانه (Length) است که در بخش قبلی تشریح گردید.
اندازه بانک	Size	لگاریتم طبیعی جمع دارایی‌ها در پایان سال.
اهرم مالی	Leverage	نسبت کل بدهی به‌کل دارایی‌ها در پایان سال.
بازده دارایی‌ها	ROA	درآمد خالص تقسیم‌بر کل دارایی‌های ابتدای دوره.
زیان شرکت	Loss	در صورتی برابر یک است که بانک در دوره قبل زیان داشته باشند و در غیر این صورت صفر است.
نسبت حساب‌های دریافتنی موجودی	INVERC	جمع حساب‌های دریافتنی و موجودی تقسیم‌بر کل دارایی
سرمایه‌گذاران عمده	FrmOwn	تعداد سهامی است که در مالکیت سهامداران عمده است، تقسیم‌بر تعداد کل سهام
اظهارنظر تعدیل‌شده	Modified	اگر شرکت اظهارنظر حسابرسی مشروط دریافت کند امتیاز یک، در غیر این صورت صفر است.
اندازه حسابرس	BIGN	درصورتی‌که حسابرس بانک، سازمان حسابرسی باشد امتیاز یک و در غیر این صورت صفر است.
دوره تصدی حسابرس	Tenure	طول سال‌هایی است که در آن حسابرس به‌صورت مستمر به حسابرسی صاحب‌کار پرداخته است.
حسابرسی نخستین	init-aud	برای حسابرسی نخستین امتیاز یک و در غیر این صورت صفر.
استقلال هیئت‌مدیره	BODIND	نسبت تعداد مدیران مستقل به تعداد کل مدیران در هیئت‌مدیره است
اندازه هیئت‌مدیره	BODsize	لگاریتم طبیعی تعداد مدیران در هیئت‌مدیره است.

۶- یافته‌های پژوهش

۶-۱- آمار توصیفی متغیرها

در این بخش شاخص‌های آمار توصیفی که شامل شاخص‌های مرکزی (حداکثر، حداقل، میانگین و میانه) و شاخص‌های پراکندگی شامل واریانس، انحراف معیار، شاخص‌های چولگی و کشیدگی به شرح **جدول ۲** ارایه شده است.

آزاد / مطالعات راهبردی مالی و بانکی، دوره ۱، شماره ۱، بهار ۱۴۰۲، صفحه: ۵۵-۴۱

جدول ۲- آمار توصیفی متغیرهای پژوهش.

Table 2- Descriptive statistics of research variables.

متغیر	علامت	میانگین	میانه	بیش‌ترین مقدار	کم‌ترین مقدار	انحراف معیار
حق‌الزحمه	LNFEE	7.897	7.794	11.904	4.304	1.792
خوانایی (طول متن)	READLENGHT	30.24	29.99	39.92	23.21	3.560
خوانایی (فاگ)	READFOG	14.28	14.11	17.14	12.19	1.256
خوانایی (فلش)[۴۴]	READFELSCH	27.263	27.637	31.129	7.771	5.32
اندازه بانک	SIZE	19.155	19.272	21.527	15.049	1.395
اهرم مالی	LEV	0.926	0.933	1.008	0.807	0.035
نقدشوندگی	LIQ	1.114	0.946	5.161	0.746	0.730
بازده دارایی	ROA	0.016	0.013	0.216	-0.042	0.025
زیان	LOSS	0.05	0.00	1	0.00	0.219
حساب‌های دریافتنی	INVERC	0.718	0.038	0.482	0.00	1.725
مالکیت عمده	FrmOwn	0.27	0.00	1	0.00	0.446
اظهارنظر	MODIFI	0.74	1	1	0.00	0.44
اندازه حسابرس	BIG	0.44	0.00	1	0.00	0.498
تصدی حسابرس	TENEURE	4.070	3	10	1	2.757
حسابرس اولیه	INTAUD	0.14	0.00	1	0.00	0.348
عضو غیرموظف	BODIND	2.84	3	5	2	0.563
اندازه هیات مدیره	BODSIZE	5.16	5	7	5	0.543

پارامترهای توصیفی متغیرهای پژوهش نشان می‌دهد که میانگین و میانه حق‌الزحمه‌های حسابرسی به ترتیب ۷/۸۹۷ و ۷/۷۹۴ است. در خصوص خوانایی گزارش‌های مالی به ترتیب میانگین و میانه برای شاخص فاگ برابر با ۱۴/۲۸ و ۱۴/۱۱ است که نشان از پیچیدگی و دشواری متن‌های افشاشده دارد و کم‌ترین مقدار این عدد ۱۲/۱۹ و بیش‌ترین مقدار آن ۱۷/۱۴ است که نشان می‌دهد گزارش‌های مالی در طی دوره از پیچیدگی قابل‌توجه یا ناخوانایی بالایی برخوردار است. با این‌وجود انحراف معیار فاگ برابر ۱/۲۵۶ است که این نشان می‌دهد پراکندگی مربوط به خوانایی گزارش‌ها در طول دوره بررسی وجود داشته است. میانگین خوانایی بر اساس شاخص طول متن ۳۰/۲۴ و میانه ۲۹/۹۹ است که هرچه مقدار این عدد بالاتر باشد، نشان‌دهنده ناخوانایی متون است. در مورد شاخص فلش مقدار میانگین و میانه به ترتیب ۲۷/۲۶۳ و ۲۷/۶۳۷ است که نشان‌دهنده درجه سختی بیش‌تر گزارش‌ها است. هم‌چنین در خصوص شاخص فلش حداکثر خوانایی گزارش‌شده ۳۱/۱۲۹ و حداقل امتیاز این ردیف ۷/۷۷۱ است که هرقدر این امتیاز کم‌تر از عدد ۳۰ باشد، شدت سختی خوانایی گزارش‌ها را منعکس می‌نماید. میانگین اهرم مالی برابر با ۰/۹۲۶ و میانه ۰/۹۳۳، اندازه بانک برابر با میانگین و میانه‌ای معادل ۱۹/۱۵۵ و ۱۹/۲۷۲، نقدشوندگی نیز میانگین و میانه‌ای برابر با ۱/۱۴ و ۰/۹۴۶ دارد. بازده دارایی‌های بانک در طی دوره نیز میانگینی برابر ۰/۰۱۶ دارد که نشان از نوسانات موجود در عملکرد بانک‌های طی دوره بررسی دارد. هم‌چنین مالکیت عمده به‌صورت متوسط ۲۷% در دوره بررسی است. ۷۴% مشاهدات اظهارنظر تعدیل‌شده برای بانک‌ها را نشان می‌دهد و ۴۴% نمونه توسط حسابرسان بزرگ رسیدگی شده‌اند و به‌صورت متوسط ۴/۰۷ نیز دوره تصدی حسابرسان در طی بازه زمانی بررسی را نشان می‌دهد و بیش‌ترین دوره تصدی نیز برای حسابرسی بانک ملت در اختیار سازمان حسابرسی در ۱۰ دوره حسابرسی متوالی است. هم‌چنین بانک‌ها به‌صورت متوسط ۲/۸۴ عضو غیرموظف داشته‌اند و ۵/۱۶ نیز نمره میانگین اندازه هیئت‌مدیره است.

۶-۲- نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌های پژوهش

پیش از برآورد مدل‌های رگرسیونی و آزمون فرضیه‌ها، مانایی متغیرهای پژوهش با هدف بررسی این‌که مدل‌ها روابط کاذب را نشان نمی‌دهند، از آزمون فیشر استفاده شده است. در تحلیل‌های اقتصادی فرض بر این است که بین متغیرهای مطرح، ارتباط بلندمدت و تعادلی برقرار است. جهت برآورد روابط بلندمدت بین متغیرها، میانگین و واریانس آن‌ها را در طی زمان ثابت و مستقل از عامل زمان، در نظر می‌گیرند و درنتیجه به‌طور ضمنی ثبات رفتاری را برای آن‌ها فرض می‌کنند. باوجوداین در پژوهش‌های کاربردی معلوم شده است که در بیش‌تر موارد ثبات رفتاری متغیرهای سری‌های زمانی تحقق پیدا نمی‌کند. وجود متغیرهای نامانا در مدل سبب می‌شود تا آزمون‌های کلاسیک t و F از اعتبار لازم برخوردار نباشند. در چنین حالتی رگرسیون انجام‌گرفته رگرسیون کاذبی بیش نخواهد بود. نتایج حاصل از

آزمون ریشه واحد برای پسماند رگرسیون نشان می‌دهد که سطح معناداری متغیرهای مدل کم‌تر از ۰/۰۵ است؛ بنابراین، مانایی برای متغیرهای مدل بر اساس آزمون فیشر در سطح برقرار است و متغیرها فاقد ریشه واحد هستند؛ بنابراین، رگرسیون برآورد شده کاذب نیست.

جدول ۳- نتایج آزمون فیشر جهت بررسی مانایی متغیرهای پژوهش.

Table 3- The results of Fisher's test to check the significance of research variables.

متغیرها	نماد	آزمون فیشر	سطح معنی‌داری	نتیجه
لگاریتم حق‌الزحمه حسابرسی	LNFEE	52.1910	0.0001	مانا
خوانایی (طول گزارش‌ها)	READLENGHT	39.9740	0.0050	مانا
خوانایی (فاگ)	READFOG	38.4887	0.0077	مانا
خوانایی (فلش)	READFELSCH	34.6415	0.0221	مانا
اندازه بانک	SIZE	65.4502	0.0000	مانا
اهرم مالی	LEV	63.6964	0.0000	مانا
بازده دارایی‌ها	ROA	33.2949	0.0313	مانا
مالکیت عمده	FrmOwn	31.2536	0.00000	مانا
نسبت حساب‌های دریافتنی به موجودی‌ها	INVREC	56.8703	0.0000	مانا
نقدشوندگی	LIQ	76.5573	0.0000	مانا
دوره تصدی حسابرسی	TENEURE	26.0517	0.0037	مانا
استقلال هییت‌مدیره	BODIND	18.0557	0.0208	مانا
اندازه هییت‌مدیره	BODSIZE	17.5974	0.0015	مانا

با توجه به تاثیر مهم ناهمسانی واریانس بر برآورد انحراف معیار ضرایب و هم‌چنین مساله استنباط آماری، قبل از تخمین در مورد وجود یا عدم وجود واریانس ناهمسانی بررسی شد. در این خصوص از دو آزمون براش و پاگان و پسران و همکاران استفاده شد. نظر به وجود مساله ناهمسانی واریانس در برآورد مدل، از آزمون *GLS* استفاده گردید. هم‌چنین به‌منظور سنجش عدم هم خطی میان متغیرها، از عامل متمرکز تورم واریانس (*VIF*) استفاده شد. چنان‌چه آماره *VIF* بزرگ‌تر از ۱۰ باشد در آن صورت هم‌خطی در مدل پژوهش وجود خواهد داشت که با توجه به نتایج به‌دست آمده متغیرهای پژوهش حاضر دارای آماره *VIF* زیر ۱۰ هستند و دارای هم خطی نیستند.

هم‌چنین با استفاده از آزمون چاو مشخص شد که روش پنل ترکیبی باید مورداستفاده قرار گیرد (آماره احتمال زیر ۰٫۰۵) و بر اساس آزمون هاسمن نیز مشخص گردید که برازش مدل‌های رگرسیونی این پژوهش با استفاده از تخمین مدل داده‌های ترکیبی به روش اثرات ثابت مناسب است. با توجه به وجود همسانی واریانس در مدل، برای برآورد مدل از روش *GLS* استفاده گردید. نتایج برازش نهایی مدل‌های سه‌گانه در **جدول ٤** تا **جدول ٦** ارایه شده است.

با توجه به نتایج **جدول ۴** مشاهده می‌شود سطح معنی‌داری بین خوانایی گزارش‌های سالانه (شاخص *FOG*) و حق‌الزحمه برابر با ۰/۰۳، سطح معنی‌داری بین خوانایی گزارش‌های سالانه (شاخص *Felsch*) و حق‌الزحمه برابر با ۰/۴۲ و سطح معنی‌داری بین خوانایی گزارش‌های سالانه (شاخص *Felsch*) و حق‌الزحمه برابر با ۰/۰۲ است؛ بنابراین، در سطح اطمینان ۹۵%، خوانایی بر اساس شاخص‌های فاگ و فلش بر حق‌الزحمه حسابرسی اثرگذار است اما در خصوص طول گزارش‌های مالی ارتباط معنی‌داری یافت نشد. نتایج ما نشان می‌دهد که یک ارتباط منفی میان خوانایی و حق‌الزحمه‌های حسابرسی در خصوص شاخص‌ها برقرار است، یعنی به ازای خوانایی گزارش‌های مالی، حسابرسان حق‌الزحمه‌های کم‌تری دریافت داشته‌اند و این رابطه به‌صورت بالعکس نیز توان تفسیر دارد.

براساس **فرضیه ۲** پژوهش، حسابرسی نخستین با ارتباط میان خوانایی گزارش‌های سالانه و قیمت‌گذاری حسابرسی ارتباط دارد. در **جدول ۵** نقش حسابرسی نخستین بر ارتباط خوانایی و قیمت‌گذاری حسابرسی موردنظر است.

آزاد/ مطالعات راهبردی مالی و بانکی، دوره ۱، شماره ۱، بهار ۱۴۰۲، صفحه: ۵۵-۳۱

جدول ۴- برآورد نهایی مدل پژوهش (اثر خوانایی بر حق‌الزحمه حسابرسی).

Table 4- The final estimate of the research model (the effect of readability on audit fees).

Ln(Fees)				
Felsch		**Fog**	**متغیر**	**نماد**
10.03	6.03	8.95		C
0.0154	0.0923	0.0223		
0.73	0.01	0.63	خوانایی	READ
0.0230	0.4208	0.034		
0.07	0.12	0.10	اندازه بانک	SIZE
0.3236	0.2019	0.1897		
4.31	2.68	4.06	اهرم مالی	LEV
0.2379	0.4893	0.2698		
-0.05	-0.01	-0.03	نقدشوندگی	LIQ
0.7195	0.8842	0.7669		
-4.37	-5.23	-4.53	بازده دارایی‌ها	ROA
0.0115	0.0002	0.0062		
0.05	0.03	0.04	زیان	LOSS
0.0034	0.0149	0.0053		
-0.38	-0.37	-0.38	نسبت موجودی به مطالبات	INVREC
0.0008	0.0005	0.0007		
-0.42	-0.48	-0.46	مالکیت عمده	FrmOwn
0.1625	0.1434	0.1430		
0.46	0.29	0.45	اظهارنظر تعدیل‌شده	MODIFI
0.0014	0.0297	0.0010		
-1.34	-1.29	-1.35	اندازه حسابرس	BIG
0.0000	0.0000	0.0000		
-0.10	-0.11	-0.10	دوره تصدی حسابرس	TENEURE
0.0065	0.0025	0.0037		
0.19	0.08	0.14	حسابرسی نخستین	INTAUD
0.4358	0.7055	0.5464		
-0.14	-0.07	-0.12	استقلال هیئت‌مدیره	BODIND
0.5042	0.7478	0.5890		
-0.25	-0.28	-0.26	اندازه هیئت‌مدیره	BODSIZE
0.2073	0.1679	0.1978		
0.689	0.681	0.689		R-squared
0.628	0.619	0.629		Adjusted R-squared
11.391	10.996	11.399		F-statistic
1.835	1.648	1.654		Durbin-Watson stat

جدول ۵- برآورد اثر تعدیل‌کننده حسابرسی نخستین.

Table 5- Estimation of the moderating effect of the first audit.

Ln(Fees)			**نماد**	**متغیر**
Felsch	**Length**	**Fog**		
8.824	6.264	8.045	C	
0.305	0.0948	0.0364		
0.743	0.029	0.707	READ	خوانایی
0.0284	0.2092	0.0448		
-0.011	0.094	0.126	READLENGHT*INTAUD	خوانایی در حسابرسی نخستین
0.9779	0.1276	0.6870		
0.077	0.098	0.094	SIZE	اندازه بانک
0.3253	0.3578	0.2217		
4.302	1.863	4.077	LEV	اهرم مالی
0.24	0.6509	0.2661		
-0.048	-0.024	-0.043	LIQ	نقدشوندگی
0.6902	0.8139	0.7203		
-4.417	-4.533	-4.426	ROA	بازده دارایی‌ها
0.0160	0.0112	0.0155		
0.05	0.036	0.048	LOSS	زیان
0.0031	0.0045	0.0044		
-0.391	-0.375	-0.389	INVERC	نسبت موجودی به مطالبات
0.0009	0.0003	0.0008		
-0.434	-0.423	-0.461	FrmOwn	مالکیت عمده
0.1609	0.0764	0.1371		
0.466	0.203	0.443	MODIFI	اظهارنظر تعدیل‌شده
0.003	0.0861	0.0029		

آزاد/ مطالعات راهبردی مالی و بانکی، دوره ۱، شماره ۱، بهار ۱۴۰۲، صفحه: ۵۵-۴۱

جدول ۵- ادامه.

Table 5- Continued.

متغیر	نماد	Ln(Fees) Length	Felsch	Fog
اندازه حسابرس	BIG	-1.35	-1.111	-1.34
		0.0000	0.0000	0.0000
دوره تصدی حسابرس	TERUN	-0.108	-0.1	-0.103
		0.0041	0.0023	0.007
حسابرسی نخستین	INTAUD	-0.596	-2.780	0.289
		0.7472	0.1616	0.8918
استقلال هیئت‌مدیره	BODIND	-0.116	-0.044	-0.146
		0.6077	0.8247	0.5019
اندازه هیئت‌مدیره	BODSIZE	-0.260	-0.294	-0.256
		0.1978	0.1222	0.2068
R-squared		0.682	0.683	0.685
Adjusted R-squared		0.617	0.618	0.621
F-statistic		10.489	10.522	10.627
Durbin-Watson stat		1.72	1.71	1.53

نتایج نشان می‌دهد که سطح معنی‌داری بین دو متغیر خوانایی گزارش‌های سالانه (*FOG*) و حق‌الزحمه برابر با ۰/۶۸، سطح معنی‌داری بین دو متغیر خوانایی گزارش‌های سالانه (*Length*) و حق‌الزحمه برابر با ۰/۱۲ و سطح معنی‌داری بین دو متغیر خوانایی گزارش‌های سالانه (*Felsch*) و حق‌الزحمه برابر با ۰/۹۷ است. بر این اساس نقش حسابرسی نخستین در خصوص اثرگذاری بر ارتباط خوانایی در سه مدل خوانایی و حق‌الزحمه حسابرسی تایید نمی‌شود هرچند تصور قوی ما بر این بود که مساله خوانایی گزارش‌ها در حسابرسی نخستین جدی‌تر باشد و بتواند روی تلاش‌های حسابرسی اثرگذار باشد، اما نتایج ما نشان از عدم ارتباط در دوره موردبررسی دارد. در خصوص اثرگذاری دوره تصدی، نتایج در **جدول ۶** نشان داده شده است.

جدول ۶- برآورد اثر تعدیل‌کننده دوره تصدی حسابرسی.

Table 6- Estimation of the moderating effect of audit tenure.

متغیر	نماد	Ln(Fees) Fog	Length	Felsch
	C	5.153	5.805	4.703
		0.3154	0.131	0.2981
خوانایی	READ	0.202	-0.161	0.321
		0.7837	0.0036	0.5867
خوانایی در دوره تصدی	READ*TERUN	-0.31	0.038	-0.361
		0.0868	0.0038	0.0054
اندازه بانک	SIZE	0.083	0.293	0.072
		0.4898	0.0218	0.3607
اهرم مالی	LEV	2.027	3.0418	2.014
		0.5424	0.4128	0.6319
نقدشوندگی	LIQ	-0.025	-0.006	-0.029
		0.8112	0.9646	0.8205
بازده دارایی‌ها	ROA	-4.058	-6.847	-3.997
		0.2269	0.0000	0.0128
زیان	LOSS	0.046	0.055	0.051
		0.3728	0.0023	0.0045
نسبت موجودی به مطالبات	INVERC	-0.426	-0.367	-0.439
		0.0001	0.0005	0.0001
مالکیت عمده	FrmOwn	-0.376	-0.666	-0.331
		0.4023	0.0960	0.3218
اظهارنظر تعدیل‌شده	MODIFI	0.218	0.255	0.178
		0.4785	0.1294	0.4038
اندازه حسابرس	BIG	-1.449	-1.602	-1.482
		0.0016	0.0000	0.0000
دوره تصدی حسابرس	TERUN	1.852	-1.247	2.363
		0.1064	0.0018	0.0070
حسابرسی نخستین	INTAUD	0.162	0.066	0.2
		0.6288	0.7712	0.3736
استقلال هیئت‌مدیره	BODIND	-0.185	-0.066	-0.232
		0.5092	0.8291	0.3620
اندازه هیئت‌مدیره	BODSIZE	-0.351	-0.281	-0.351
		0.0906	0.2086	0.1149
R-squared		0.657	0.682	0.657
Adjusted R-squared		0.587	0.617	0.587
F-statistic		9.374	10.480	9.375
Durbin-Watson stat		1.72	1.71	1.53

با توجه به نتایج **جدول ۶** مشاهده می‌شود سطح معنی‌داری بین دو متغیر خوانایی گزارش‌های سالانه (*FOG*) و حق‌الزحمه برابر با ۰/۰۸، سطح معنی‌داری بین دو متغیر خوانایی گزارش‌های سالانه (*Length*) و حق‌الزحمه برابر با ۰/۰۰۳ و سطح معنی‌داری بین دو متغیر خوانایی گزارش‌های سالانه (*Felsch*) و حق‌الزحمه برابر با ۰/۰۰۵ است. بر این اساس دوره تصدی حسابرسی نقش تعدیل‌کننده بر ارتباط بین سه شاخص خوانایی گزارش‌های مالی بانک و حق‌الزحمه حسابرسی دارد. نتایج ما نشان می‌دهد که دوره تصدی نقشی تعدیل‌کننده و منفی بر ارتباط خوانایی و حق‌الزحمه حسابرسی (**فرضیه ۱**) ایفا می‌کند، به عبارتی با افزایش دوره تصدی، هرقدر خوانایی بیش‌تر باشد، حق‌الزحمه‌ها با روند کاهشی مواجه می‌شوند. به‌استثنای طول گزارش (شاخص دوم خوانایی) که یک ارتباط مثبت را منعکس می‌کند، یعنی با افزایش دوره تصدی، حق‌الزحمه‌ها بازهم روند افزایشی دارند که محتملا موضوع به دلیل پیچیدگی و اهمیت قابل شدن افشای‌های جانبی برای حسابرس است که حتی با افزایش دوره تصدی، در برابر گزارش‌های ناخوانا تلاش‌های حسابرسی کم نخواهد شد. در **جدول ۷** خلاصه نتایج پژوهش ارایه شده است.

جدول ۷- خلاصه نتایج پژوهش.
Table 7- Summary of research results.

فرضیه‌ها	شاخص‌ها فاگ	طول گزارش‌ها	فلش
فرضیه ۱: خوانایی گزارش‌های سالانه و قیمت‌گذاری حسابرسی ارتباط دارد.	تایید	رد	تایید
	تایید	رد	تایید
فرضیه ۲: حسابرسی اولیه بر ارتباط میان خوانایی گزارش‌های سالانه و قیمت‌گذاری	رد	رد	رد
حسابرسی اثرگذار است.	رد	رد	رد
فرضیه ۳: تصدی حسابرس بر ارتباط میان خوانایی گزارش‌های‌سالانه و قیمت‌گذاری	رد	رد	تایید
حسابرسی اثرگذار است.	تایید	رد	تایید

۷- بحث و نتیجه‌گیری

شناخت محدودیت‌های موجود در مدل گزارشگری مالی و افشا اطلاعات، در ارایه تصویری جامع از عملکرد و وضعیت عملیاتی شرکت؛ زمینه توجه بیش‌تری به مسائل افشا را فراهم نموده است. به‌نحوی‌که تدوین‌کنندگان استانداردهای گزارشگری مالی و دانشگاهیان روی اثر افشاهای جانبی بر کیفیت گزارشگری مالی تلاش‌های فراوانی نموده‌اند. استدلال بر این است که خوانایی افشاهای جانبی برای تقویت محیط اطلاعات ضروری است. در راستای ادبیات رو به رشد در مورد واکنش‌های استفاده‌کنندگان از اطلاعات نسبت به موضوع خوانایی گزارش‌ها، در پژوهش حاضر اثر خوانایی گزارش‌های مالی بر قیمت‌گذاری حسابرسی در بانک‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران موردبررسی قرار گرفت. نتایج این پژوهش نشان داد که به‌صورت کلی خوانایی اندک گزارش‌های مالی با افزایش حق‌الزحمه‌های حسابرسی همراه است. هم‌چنین نتایج نشان داد که تلاش‌ها و درگیری‌های حسابرسی نیز در موارد کاهش خوانایی، رو به افزایش است که به‌عنوان یک نتیجه روی حق‌الزحمه‌های حسابرسی اثرگذار است. علاوه بر آن، نتایج حاکی از این موضوع است که حسابرسان خطر حسابرسی را در موارد پایین بودن خوانایی گزارش‌های مالی، در سطح بالا ارزیابی می‌کنند و درنتیجه منابع بیش‌تری در جریان حسابرسی صرف می‌شود تا ریسک حسابرسی کاهش یابد. هم‌چنین نتایج شگرفی در این بخش مستند شد. حسابرسان در حسابرسی نخستین، عمدتا اطلاعات قابل‌ملاحظه‌ای از صاحب‌کاران خود در دسترس ندارند، درنتیجه ریسک حسابرسی را در سطح بالایی برآورد می‌کنند و در حسابرس نخستین، وقت زیادی را برای گزارش‌های مالی کم‌تر خوانا صرف می‌نمایند. برخلاف انتظار از این‌که حسابرسی نخستین زمینه تقویت ارتباط پیش گفته شود و ساعات حسابرسی بانک‌هایی که برای نخستین بار توسط موسسه مورد رسیدگی قرار می‌گیرند، نسبت به سال‌های آتی واکنش بیش‌تر داشته باشد، نتایج نشان داد که ارتباط بین خوانایی گزارش‌ها و قیمت‌گذاری خدمات در زمینه حسابرسی نخستین برقرار نیست، اما افزایش دوره تصدی می‌تواند این ارتباط را تعدیل کند. نتایج پژوهش حاضر در زمینه **فرضیه ۱** با نتایج برخی از مطالعات هم‌راستا است [2]، [31]، [33]، [39]، [44]. در زمینه **فرضیه ۲** مبنی بر این‌که حسابرسی نخستین بر ارتباط میان خوانایی گزارش‌های سالانه و قیمت‌گذاری حسابرسی اثر دارد، فرضیه مذکور براساس هر سه شاخص رد شد که مغایر با پژوهش چو و همکاران [2] است. نتایج آزمون **فرضیه ۳** پژوهش مبنی بر این‌که دوره تصدی حسابرس بر ارتباط میان خوانایی گزارش‌های سالانه و قیمت‌گذاری حسابرسی اثر دارد براساس هر سه شاخص رد نشد که نتیجه مغایر با پژوهش چو و همکاران [2] است و پژوهش داخلی‌ای که در این زمینه نتیجه‌ای را مستند نموده باشد، یافت نشد این پژوهش با بررسی قابلیت خوانایی گزارش‌های مالی به‌عنوان عاملی تعیین‌کننده در قیمت‌گذاری حسابرسی، به بسط ادبیات خوانایی کمک می‌کند. حسابرسان همانند سایر استفاده‌کنندگان از اطلاعات، دچار ابهام موجود

در جریان خوانایی می‌شوند. در واقع به‌واسطه نقش ناشی از اعتباربخشی حسابرسان به صورت‌های مالی، نقش حسابرسی بسیار پراهمیت‌تر نیز هست و در موارد این‌چنین، صرف حق‌الزحمه برای جبران ریسک موضوعی طبیعی است. باید به این موضوع توجه داشت که گزارش‌های مالی که ازنظر خوانایی درجه پایینی دارند (در مقایسه گزارش‌های خوانا)، پیامدهای اقتصادی مهمی ازجمله حق‌الزحمه‌های حسابرسی، برای سهامداران در بردارند. بانک‌های پذیرفته‌شده و تعداد شعب و حجم بالای رسیدگی و پیچیدگی‌های شرایط خاص این صنعت زمینه افزایش تلاش‌های حسابرسی خواهد شد، با این‌حال، پذیرش همه این شرایط، مساله خوانایی را رفع نمی‌کند و کماکان پیامدهای اقتصادی مهمی برقرار است. یافته‌های این پژوهش می‌تواند با وضع دستورالعملی توسط سازمان بورس اوراق بهادار با هدف پیمایش و ارتقای خوانایی گزارش‌های مالی و افزایش امتیاز افشا برای سرمایه‌گذاران، ذینفعان و کلیه استفاده‌کنندگان از صورت‌های مالی و در جهت کاهش هزینه‌های حسابرسی کمک نماید. پیشنهاد می‌شود با ایجاد راه‌کارهایی برای افزایش خوانایی گزارشگری مالی شرکت‌ها ازجمله الزام شرکت‌ها به ارایه فایل ورد گزارش‌ها و استفاده از جمله‌های ساده‌تر در متن گزارش‌های مالی، در راستای محدود ساختن رفتار فرصت‌طلبانه مدیران و کاهش هزینه‌های حسابرسی گام بردارند. به مؤسسات حسابرسی پیشنهاد می‌شود در ارزیابی‌های خود از سطح ریسک صنعت بانکداری و برنامه‌ریزی عملیات و حجم آزمون‌های حسابرسی در کنار سایر عوامل، به خوانایی و فهم‌پذیر بودن گزارش‌های مالی شرکت‌ها بیش‌تر توجه داشته باشند. پیشنهاد می‌شود سایر پژوهشگران در این صنعت، اثر خوانایی گزارش‌های مالی را بر کیفیت حسابرسی، هزینه حقوق صاحبان سهام و شفافیت درک شده اطلاعات موردبررسی قرار دهند. عمده‌ترین محدودیت‌های پژوهش حاضر که احتمالا می‌توانند تعمیم‌پذیری نتایج حاصل از پژوهش را تحت‌تاثیر قرار دهند احتیاط در تفسیر نتایج است. هرچند شاخص‌های خوانایی استفاده‌شده به‌صورت گسترده در ادبیات حسابداری استفاده شده است، اما به جهت تفاوت ساختار زبانی شاخصه‌های خوانایی، می‌تواند نتایج را تحت‌تاثیر قرار دهد، از این‌رو از سه شاخص استفاده شد تا ابهام موردنظر پوشش داده شود. بااین حال، شاخص‌های تعیین شده، پیچیدگی ظاهری متن را مورد بررسی قرار می‌دهند. این در حالی است که پیچیدگی محتوایی که احتمالاً ناشی از جملات دوپهلو است را پوشش نمی‌دهد. این امر از محدودیت‌های پژوهش حاضر است که به عنوان پیشنهادی برای پژوهش‌های آتی پیشنهاد می‌شود که شاخص‌هایی برای سنجش پیچیدگی محتوایی متن شناسایی و مورد استفاده قرار گیرد. هم‌چنین بازه زمانی انتخابی این پژوهش برای کلیه بانک‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران به دلیل تسری اطلاعات به ۱ دوره مالی قبل، از ۱۳۸۳ الی ۱۴۰۰ بود. هم‌چنین با توجه به محدود بودن جامعه آماری بانک‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران، تسری نتایج به سایر بانک‌ها درج شده باید با احتیاط انجام شود.

منابع

[1] Merkl-Davies, D. M., & Brennan, N. M. (2007). Discretionary disclosure strategies in corporate narratives: incremental information or impression management? *Journal of accounting literature*, *26*, 116-196.

[2] Cho, M., Hyeon, J., Jung, T., & Lee, W. J. (2022). Audit pricing of hard-to-read annual reports. *Asia-pacific journal of accounting and economics*, *29*(2), 547–572. DOI:10.1080/16081625.2019.1600418

[3] Bloomfield, R. J. (2002). The “incomplete revelation hypothesis” and financial reporting. *Accounting horizons*, *16*(3), 233–243.

[4] Miller, B. P. (2010). The effects of reporting complexity on small and large investor trading. *Accounting review*, *85*(6), 2107–2143. DOI:10.2308/accr.00000001

[5] Lawrence, A. (2013). Individual investors and financial disclosure. *Journal of accounting and economics*, *56*(1), 130–147. DOI:10.1016/j.jacceco.2013.05.001

[6] Loughran, T., & Mcdonald, B. (2014). Measuring readability in financial disclosures. *Journal of finance*, *69*(4), 1643–1671. DOI:10.1111/jofi.12162

[7] Kim, C., Wang, K., & Zhang, L. (2019). Readability of 10-K reports and stock price crash risk. *Contemporary accounting research*, *36*(2), 1184–1216. DOI:10.1111/1911-3846.12452

[8] Lehavy, R., Li, F., & Merkley, K. (2011). The effect of annual report readability on analyst following and the properties of their earnings forecasts. *Accounting review*, *86*(3), 1087–1115. DOI:10.2308/accr.00000043

[9] Ertugrul, M., Lei, J., Qiu, J., & Wan, C. (2017). Annual report readability, tone ambiguity, and the cost of borrowing. *Journal of financial and quantitative analysis*, *52*(2), 811–836. DOI:10.1017/S0022109017000187

[10] Bonsall, S. B., & Miller, B. P. (2017). The impact of narrative disclosure readability on bond ratings and the cost of debt. *Review of accounting studies*, *22*(2), 608–643. DOI:10.1007/s11142-017-9388-0

[11] Li, F. (2008). Annual report readability, current earnings, and earnings persistence. *Journal of accounting and economics*, *45*(2–3), 221–247. DOI:10.1016/j.jacceco.2008.02.003

[12] Simunic, D. A. (1980). The pricing of audit services: theory and evidence. *Journal of accounting research*, *18*(1), 161–190. DOI:10.2307/2490397

[13] Jones, M. J., & Shoemaker, P. A. (1994). Accounting narratives: A review of empirical studies of content and readability. *Journal of accounting literature*, *13*, 142–184.

[14] Phillips, G. M. (2013). Discussion of a measure of competition based on 10-k filings. *Journal of accounting research*, *51*(2), 437–447. DOI:10.1111/1475-679X.12012

[15] Fakhari, H., Ghorbani, H., & Beyki, M. A. R. (2019). Jump and consistency of the abnormal audit fee and financial reporting quality. *Journal of accounting advances*, *10*(2), 221–250.

[16] Yang, R., Yu, Y., Liu, M., & Wu, K. (2018). Corporate risk disclosure and audit fee: a text mining approach. *European accounting review*, *27*(3), 583–594. DOI:10.1080/09638180.2017.1329660

[17] Abernathy, J. L., Guo, F., Kubick, T. R., & Masli, A. (2019). Financial statement footnote readability and corporate audit outcomes. *Auditing*, *38*(2), 1–26. DOI:10.2308/ajpt-52243

[18] Purda, L., & Skillicorn, D. (2015). Accounting variables, deception, and a bag of words: assessing the tools of Fraud Detection. *Contemporary accounting research*, *32*(3), 1193–1223. DOI:10.1111/1911-3846.12089

[19] Fakhari, H., Ghorbani, H., & Beiki, M. A. R. (2019). Persistence and jump in abnormal audit fees and financial reporting quality. *Accounting advances*, *10*(2), 221–250.

[20] Oradi, J. Nasirzadeh, F. Hesarzadeh, R. (2018). The effects of competition in audit market on audit fee: the role of audit market size. *Accounting developments*, *10*(2), 1–30.

[21] Bushee, B. J., Gow, I. D., & Taylor, D. J. (2018). Linguistic Complexity in Firm Disclosures: Obfuscation or Information? *Journal of accounting research*, *56*(1), 85–121. DOI:10.1111/1475-679X.12179

[22] Hoogervorst-Schilp, J., Langelaan, M., Spreeuwenberg, P., De Bruijne, M. C., & Wagner, C. (2015). Excess length of stay and economic consequences of adverse events in Dutch hospital patients. *BMC health services research*, *15*(1), 1–7. DOI:10.1186/s12913-015-1205-5

[23] Kinney, W. R. (1999). *Information quality assurance and internal control for management decision making*. McGraw-Hill Professional.

[24] Jha, A., & Chen, Y. (2015). Audit fees and social capital. *Accounting review*, *90*(2), 611–639. DOI:10.2308/accr-50878

[25] Beaulieu, L. Y., Eberman, K. W., Turner, R. L., Krause, L. J., & Dahna, J. R. (2001). Colossal reversible volume changes in lithium alloys. *Electrochemical and solid-state letters*, *4*(9), A137. DOI:10.1149/1.1388178

[26] DeAngelo, L. E. (1981). Auditor independence, "low balling", and disclosure regulation. *Journal of accounting and economics*, *3*(2), 113–127. DOI:10.1016/0165-4101(81)90009-4

[27] Glaser, R., & Chi, M. T. H. (n.d.). *Overview, the nature of expertise. hillsdale*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

[28] Glaser, R. (1989). Learning theory and the study of instruction. *Annual review of psychology*, *40*(1), 631–666. DOI:10.1146/annurev.psych.40.1.631

[29] Lapré, M. A., Mukherjee, A. S., & Van Wassenhove, L. N. (2000). Behind the learning curve: linking learning activities to waste reduction. *Management science*, *46*(5), 597–611. DOI:10.1287/mnsc.46.5.597.12049

[30] Blanco, B., & Dhole, S. (2017). Financial statement comparability, readability and accounting fraud. *AFAANZ conference* [Presentation].

[31] Xu, Q., Fernando, G., Tam, K., & Zhang, W. (2020). Financial report readability and audit fees: a simultaneous equation approach. *Managerial auditing journal*, *35*(3), 345–372. DOI:10.1108/MAJ-02-2019-2177

[32] Hasan, M. M., & Habib, A. (2020). Readability of narrative disclosures, and corporate liquidity and payout policies. *International review of financial analysis*, *68*, 101460. DOI:10.1016/j.irfa.2020.101460

[33] Salehi, M., Lari Dasht Bayaz, M., Mohammadi, S., Adibian, M. S., & Fahimifard, S. H. (2020). Auditors' response to readability of financial statement notes. *Asian review of accounting*, *28*(3), 463–480. DOI:10.1108/ARA-03-2019-0066

[34] Graili, M. S., & Rezaei Pitehnoi, Y. (2018). Legibility of financial reporting and the possibility of fraudulent financial reporting. *Financial accounting research*, *10*(4), 43–58.

[35] Rezaei Pitehnoi, Y., & Safari Graili, M. (2018). Management ability and readability of financial reporting: Testing the signaling theory. *Accounting knowledge*, *9*(3), 191–218.

[36] Azghandi, A. B., Hesarzadeh, R. (2018). Readability of financial statements and the sensitivity of investors to use of accounting information. *Journal of financial*, *8*(23), 87–103.

[37] Abbaszadeh, M. R., Salehi, M., & Nasimtoosi, F. (2020). A Study of factors affecting readability of the audit report: a linguistic approach. *Empirical studies in financial accounting*, *16*(64), 31–57.

[38] Dadashi, I., & Norouzi, M. (2019). Investigating the mediating effect of financial reporting readability on the relationship between earnings management and cost of capital. *Scientific-research journal of accounting knowledge*, *40*(11), 135–157.

[39] Kazemi Oloum, M., Abdi, M., Zalqi, H., & Jalalund, H. (2020). The impact of financial reporting readability on audit project risk criteria. *Accounting and auditing reviews*, *27*(2), 202–230.

[40] Flesch, R. (1948). A new readability yardstick. *Journal of applied psychology*, *32*(3), 221–233. DOI:10.1037/h0057532

[41] Gunning, R. (1952). *The technique of clear writing*. https://cir.nii.ac.jp/crid/1130000796418620544

[42] Subramanian, R., Insley, R. G., & Blackwell, R. D. (1993). Performance and Readability: A Comparison of Annual Reports of Profitable and Unprofitable Corporations. *Journal of business communication*, *30*(1), 49–61. DOI:10.1177/002194369303000103

[43] Barker, R. (2002). *A three-point plan for SEC reform*. Business Week Online.

[44] Blanco, B., Coram, P., Dhole, S., & Kent, P. (2021). How do auditors respond to low annual report readability? *Journal of accounting and public policy*, *40*(3), 106769. DOI:10.1016/j.jaccpubpol.2020.106769